

AKI EGY KICSIT GYENGÉBB VOLT, ÍGY VAGY ÚGY RÁÁLLTAK

– Magyarosi Sándor beszélgetése Kovács Tiborral
a román hadseregben letöltött katonai szolgálatáról –

A hangfelvétel átírásakor igyekeztem a lehetőségekhez mérten hüen visszaadni az elhangzottakat, azonban a könnyebb olvashatóság érdekében olykor elhagytam olyan töltelékszavakat, amelyeket élőbeszédben az emberek többsége gyakran használ. Ha egy-egy mondatba valamilyen okból néhány szót be kellett illesztenem, ezeket szögletes zárójelbe tettem. Ugyancsak szögletes zárójellel és három ponttal [...] jelöltem azokat a helyeket, ahol rövidebb szövegrészeket hagytam ki az átírás során. Mivel az efféle interjúk esetében fontos szempont, hogy valamelyest tükrözzék az interjúalany vagy adatközlő beszédstílusát, igyekeztem megtartani az eredeti mondatszerkezeteket, még akkor is, ha ez azzal jár, hogy a szöveg az átlagolvasó számára helyenként töredezettnek hat. Amíg a sorkötelezettséget el nem törölték, a román hadseregben számtalan, különféle szociális helyzetű, iskolai végzettségű stb. férfi teljesített szolgálatot. Ha mindegyikük szövegét a nyelvhelyességi és fogalmazási szempontok teljes körű figyelembevételével tennénk közzé, éppen ezt a sokszínűséget veszítenénk el.

* * *

Kovács Tibor 1964. április 4-én született Vulkánban. Apja, aki nyárádköszvényesi volt és bányászként került a Zsil-völgyi bányavidékre, hamar meghalt, családja pedig visszaköltözött Nyárádköszvényesre.

- Honnan mentél katonának?
- Marosvásárhelyről rukkoltam be.
- Hol soroztak, ugyancsak ott?
- Igen.
- És hová vittek el?
- Belényes, Bihar megye. Élesdnél kell letérni.

- Mikor kellett bevonulnod?

- 1983. január 6-án.

- Milyen alakulatba kerültél?

- Gyalogezred, de mint... tüzerként. [...] Egy ütegben voltam mint [tüzer], 120-as aknavetőnél voltam.¹

- Hányan voltatok egy aknavetőnél?

- Négyen. Mi nem vontattuk gépiesen, hanem kézzel [mozgattuk. Kis, kétkerekű vontatókocsi tartozik hozzá]. Hátralát a placă de bază-t, azt a nagy tányérját [a talplemezt] kellett tartani, és kettő húzta elől. Végül is négyen voltunk [...], négy személy.

- Milyen érzés volt bevonulni?

- Hát nem a legjobb érzés volt, mivel hiányos volt azért a romántudás. Meg sokan voltunk, de kevesen magyarok. Ahogy bevonultunk, rá két napra... - még arra is emlékszem, hogy segítettem a plutonier major-nak² a raktárban, mivelhogy Vásárhelyen kilenc-tizedikben textil szakon voltam, össze tudtam fogni a ruhákat jobban. Akkor nem vágták le a hajamat - jó nagy hajam volt -, és két vagy három nap múlva meglátta a káplár, hogy mekkora hajam van három nap után... Tehát nem egyből levágták, mint a többinek, hogy még kopac [lettem volna]. És ahogy észrevette [azt mondta]: - Măi, ungurule, ce-i cu părul ăsta?³ - mondta nekem. S akkor így megfogta [a hajam], s még volt egy kicsi lökdösődés is évégett... Egy oltyán káplár volt. Aztán azonban⁴ bekerültünk az ütegbe, beosztottak, meg nagyon kemény kiképzés [következett]. A *perióda* hat hétig nagyon kemény volt.⁵

1 Valószínűleg a román gyártmányú, 1982-ben rendszerített 120 mm-es román aknavetőről van szó. A fegyver rendszerint 4-6 fős kezelőszeméllyel rendelkezik, egyes változatokhoz kis kétkerekű vontatókocsi tartozik. Ez segíti a gyors helyváltást terepen. A kocsi terepjáróhoz kapcsolható, de kézzel is húzható.

2 főtörzsőrmester (rom.)

3 „Te magyar, mi van ezzel a hajjal?” (rom.)

4 A beszélő a szót rövidesen értelemben használja, mivel tájnyelvi jelentésben az azonban nem feltétlenül ellentétet fejez ki, hanem nyomatékosít, esetenként időhatározóként is megjelenhet.

5 A *perioada* (jelentése: időszak) a román katonai szlengben az a néhány hetes időszak (általában 4-6 hét), amely az újonc bevonulásától az eskütételig tart. Ekkor

- *Ez miből állt?*

- Az abból állt, hogy mindennap a... poligon de artilerie⁶ – kimenünk. Volt egy ilyen helyiség, ahol megtanultuk egyelőre csak az alapvető dolgokat, meg ástunk is rendszeren – tehát annak a 120-as aknavetőnek megfelelő árkot, meg megvolt, hogy hova tesszük az árok fölé a földet, rendszeren [az előírásoknak megfelelően] kellett [elrendezni]. Meg nem beszélve arról, hogy ilyen edzésszerű [tevékenység is volt], meg a géppisztollyal⁷ ugyancsak kellett a fegyverrel is, a géppisztollyal is kellett különböző gyakorlatokat [végrehajtanunk], meg lövészetre jártunk. Lövészetben *meghazutoltuk*⁸ a gyalogosokat – mert [az alakulat] gyalogezred volt, nekik ez volt a specialitásuk, [a gépkarabély], a golyószóró... Mi abba is jelesebbek voltunk, főleg én kellett [hog] cseréljem a puskát, és kellett [hog] lőjek a társaim helyett. Azért, mert elég jól elkaptam a fegyveremet: nem volt pontos a fegyver, de rájöttem már a próbálövészetben – az első próbálövészet volt –, és akkor rájöttem, hogy merre hord a puska, és nagyon jól tudtam lőni. Úgyhogy ezért kaptam volna két hét szabadságot, hazamenni öt hónap után, de mivel volt valaki hátrányosabb helyzetben, neki átadták. És így én maradtam a dicsérettel, hogy jól lőttem.

- *Hányan voltak egy szobában?*

- Sokan voltunk, mert több üteg is volt, de együtt voltunk a gyalogosokkal. Valami ötven körül, ötven-hatvan körül, olyasmi.

- *Amikor bekerültetek, nem volt cseszegetés amiatt, hogy magyarok vagytok?*

- De, nagyon. Nagyon volt. Olyan is volt, hogy volt egy nagyváradi kollégám, az is Kovács nevezetű, mint én... Egy kicsit olyan... tehát jó fej volt, zenei tehetség, aki tudott gitározni, minden. És rákattantak,

---

kerül sor a többnyire elég intenzív alapkiképzésre, és nincs eltávozás vagy más kapcsolat a külvilággal.

6 tüzérségi lőtér (rom.)

7 Ebben az időszakban a román hadseregben a katonákat AKM-47 típusú gépkarabélyokkal látták el, a köznyelv azonban ezeket a fegyvereket is géppisztolynak hívta.

8 A beszélő a szót felülmúl, megszégyenít értelemben használja.

mivelhogy egy kis... olyan gyengébb alkat volt meg minden, és én pártoltam ki. Úgyhogy nagyon, nagyon volt. Olyan is volt, hogy megszorítottak a sarokba, és hát bozgoroztak is. Mekérdeztem, hogy mit jelent; nem tudták, csak ők is hallották úgy, mintha egy tájszólás lett volna. Volt egy locotenent Melinte..., locotenent major.⁹ Egy kicsit neheztelt az elején, de aztán később, mikor látta, hogy az ember azért csak próbál, tehát jóindulatú... hát na, kialakult egy olyan, hogy megtűrtek azért nagyjából. Mi is volt még nevezetesebb?

- *Hányan voltak magyarok?*

- Hát magyarok, hát körülbelül hárman-négyen... ötön voltunk abban az ötvenben. Ilyen arányban voltunk körülbelül. Hát, ahogy mondtam, kemény volt. És akkor rögtön, ahogy lejárt ez a *perióda*, akkor mentünk nagyobb [gyakorlatra]. Tehát lőni mentünk Remetébe először. És olyan kegyetlen volt akkor is, tehát így menetelni, meg azzal a 120-as aknavetővel, amit kézileg [húztunk]. Végül is bizonyos helyeken gépesítve [vontatták], tehát utánkötötték, jármű után. Hogy huszonhét kilométerre vagy húsz kilométerre volt Remete, nem tudom pontosan; annyit tudok, hogy a bakancs vérbe' volt, tehát hogy mondjam, a zokni... Vékonyabb volt a bőr vagy valami, hogy felsértette [a bakancs], és na, akkor hátul kulloghattam, annyi volt csak a [könnyítés], hogy [nem kellett húznom a többiekkel az aknavetőt]. Viszont történt olyan, hogy egy nagy ilyen szántóterület mellett mentünk el, s ott megálltunk - azt hiszem, visszafelé jövet. Igen, már a gyakorlatról [visszafelé jövet történt]: az egyik kollégám, ahogy megálltunk, ott felejtette a puskáját... Hát persze a tiszt azt látta, és el is vette - s na, azt mondja: mindenkinek rendben megvan mindene? Nem volt meg. Akkor mi azon a szántáson körülbelül egy kilométert kellett - târâş mars, így mondtuk románul¹⁰ - tehát kúszással [haladnunk], úgyhogy olyan is volt, akinek kilyukadt a nadrágja, az a vastag posztó nadrág. Egyért az egész, és egy az egészért, tehát ez volt a jelszava ennek a locotenent Melintének.

---

9 főhadnagy (rom.)

10 kúszva (rom.)

És hát ehhez hasonlóan a többi [része is nehéz volt a kiképzésnek]. Tehát maga... a kis poligon,¹¹ ahol voltak a mindennapi gyakorlatok – [mikor oda vittek ki, akkor is] nagyon kemény, nagyon kemény volt. Szigorúság volt, minden. Ritkán ment el a tisztt, akkor egy kicsit lazábbak voltunk, akkor a káplár kezdte az ő erőszakos [dolgoit], próbálta meg... Például ez az olteán káplár – nem tudom a nevét, de egy jó magas pasas volt. Volt egy kicsi incidensem már előbb [vele a hajam miatt]. Kötöttfogású birkózó volt a civil életben, és akkor mondta, hogy na, bikák, gyertek velem szembe. Amikor a tisztt elment, tehát volt egy olyan szabadidőnk, egy-két [óra]. Persze mentek a többiek, így fogta meg, vágta oda [őket a földhöz]. Én valamikor egy keveset – már Vásárhelyen a kilences sportiskolában, meg Udvarhelyen egy pár évet – birkóztam, de szabadfogásban. Na, hát én amikor szembementem... nem vagyok magas ember, ugye, kicsi, 1,60-as méretű – hát ő sokkal nagyobb volt. Összeöleleztünk. Persze én már nem is hagytam annyira, hogy ő megöleljen. Tehát azt akarom mondani, hogy én egy-kettőre leterítettem; ki a lába alól, leterítettem. Akkor fú, [de] fel volt veszve! Jött, hogy na, még egyszer. S akkor egy kicsit, ugye, lihegtem jobban, mert nagyobb erővel álltam szemben. És azt mondja, na, most még egyszer, mert látom, el vagy fáradva. Felmérgelődtem [...], úgy elhajítottam, hogy... Igen, mert kicsi voltam, a saját erejét kellett kihasználnom. Aztán a becsület [ezzel meg is volt alapozva], ezt akarom mondani. Aztán jöttek a többiek is; mondom, szálljatok le rólam, egyszerre nem bírok ennyivel. Akkor már a tekintély kezdett nőni.

Ahogy lejárt a periódus, volt hátul a... hogy mondjam, ahol a tankok is voltak, a géppark, és oda kellett ilyen [szakképesítéssel rendelkező munkások]... Aki az akkumulátort töltötte, az már másodéves volt [tehát olyan hely volt, ahol könnyebb volt a katona sorsa]. Asztalost kerestek, s kérdezték, hogy ki az asztalos. Hát vagy húszan-harmincan jelentkeztek, s mondom, én is jelentkeztem, mert azt végeztem – később, nem Vásárhelyen, hanem mikor Udvarhelyre kerültem. És mindegyik [feladatot kapott]: megvolt az, hogy volt egy egyszerű szalagfűrészgép, és [azt mondták], na, [minden jelentkező] hosszán hasítson el valami keményebb fát [vele], ilyen tölgyfát. De ez a lap

---

11 lőtér (rom.)

[amivel vágni kellett volna], úgy járt, hogy nem volt [esély azzal elhasítani]. Odakerültem én. Egy párat elszakítottak [fűrészlapot, és akinek nem sikerült], az mehetett el. S mondom – de nem tudtam jól románul –, hogy ceva de... valami... lipsește de aicea.¹²

Volt egy civil asztalos is, aki a vizsgánál ott volt s látta, hogy valaki arra való vagy nem arra való. S akkor azt mondja, du-te acolo, în cutia aia...¹³ volt ott egy láda, egy nagyobb, és akkor láttam azt a csapágyrendszer, ami kétfelől nyomja... [stabilizálja a fűrészlapot]. Én egy szerelőműhelyben dolgoztam valamennyit, pár hónapot azelőtt, hogy mentem katonának – mert korán elvittek, egypár hónapot dolgoztam csak. [A csapágyrendszer felszereltem a helyére.] Na, akkor utána fel voltam véve, de utána egy kicsit azért könnyebb volt. Akkor örökké hátrakerültünk [a gépparkhoz], és ki is tudtam jobban menni ezzel a civil asztalossal, ott lakott nem messze, ott Belényesen – jobb volt akkor már egy kicsit nekünk a sorsunk. Nem kellett... csak ott a parkban kellett ilyen... hogy mondjam, planton-tevékenységet¹⁴ [is teljesíteni], tehát akik be voltunk osztva, de viszont nem kellett körben [azaz a laktanya körül], a nagy regimentnek¹⁵ őrt állni...

[K]örülbelül eltelt hét hónap, nyolc hónap. És akkor, mivel asztalos voltam... akkor mentek [a többiek]... ilyen betakarítási munkálatok voltak, és akkor mentek ezek a fás oblonos¹⁶ kocsik, ezek a régi Bucegi-kocsik, amelyek akkor még léteztek, azok a rozogák – betakarítani segítettek bizonyos helységekbe. És mondták, hogyha akarok, elmehetek. Tehát választhattam – akkor már nem úgy volt, hogy kötelezően –, odamegyek, vagy a fegyvergyárba kellett [volna menni], Fogarasba. Ott ilyen oszloprendszer [készült], tehát ilyen földmunkákra vagy hogy mondjam, építkezési munkát [kellett végezni]. És oda [Fogarasra] mentem. Mert ott úgy volt, hogy kellett csinálni zsaluzást

---

12 A beszélő keveri a magyar és a román szavakat. Az utóbbiak jelentése: valami hiányzik innen.

13 Menj oda, abban a dobozban... (rom.)

14 A *planton*, a *sta la planton* jelentése: őrségben állni, őrt állni. A román hadseregben a kifejezést többnyire az épületekben ellátott őrszolgálatra használták (szemben az a *face gardă* kifejezéssel, amely a laktanyák külső területén ellátott őrszolgálatra vonatkozott).

15 Ezred. Az interjúalany a román kiejtésnek megfelelően redzsimentnek mondja.

16 Fából készült, lehajtható oldalfal tehergépkocsi rakfelületén.

- mi úgy mondtuk, kofrádzzoaszt, kofrádzzot.¹⁷ Ott is volt már, mint egy kicsi pluton¹⁸ majdnem – tehát négy-öt embert adtak, de azok már nem nem értettek [hozzá, úgylátszóan] csak én kellett a kofrádzzot megcsináljam... Akkor mindennap bementünk a fegyvergyárba, onnan haza, a laktanyába, de a laktanya majdnem olyan volt, mint egy garzonlakás. Ott már nem volt olyan túl nagy szigorúság, de azért nem csináltál azt, amit akartál. Úgylátszóan ott aztán a másik felit is le[töltöttem]. Húsz hónapot csináltunk akkor, mert abban az időben a defilálásra, tehát augusztusra [visszatartottak]. Tehát le kellett volna májusban szereljünk, de a defilálásért még reá kellett húzzunk...

- *Ez mi volt egész pontosan?*

- A defilálás? Hogy ne az újonccal csinálják Bukarestben meg a nagyobb városokban ezeket a dísz[felvonulásokat]...

- *Románia akkori nemzeti ünnepén, augusztus 23-án?*

- Igen-igen. A felvonulásnál hogy legyenek régi katonák, ezért nem szereltek le, hogy ne újak legyenek, hanem egy kicsit képzetebbek, tehát [olyanok, akik] jobban tudnak [maszírozni], jobb a megjelenésük.

- *Térjünk vissza az aknavető időszakra: kik voltak a többiek, akikkel egy rajba kerültél?*

- Hát az egyik moldovai volt, Aieline Aurel. Érdekes neve volt, megjegyeztem. Vékonyság – még őt is volt, amikor kipártoltam a saját nemzetiségűektől. Mert aki egy kicsit gyengébb volt, azért így vagy úgy [ráálltak] – vagy legalábbis ha nem volt benne egy kicsi erőszak. Akkor kapta a csomagot. S mivel én *ötöt* felpártoltam, hogy mások ne cseszegessék – mert olyan volt, hogy már másodéves volt, és úgyis próbálták volna –, akkor jött, kínált meg, minden.

Akkor még volt egy olyan, hogy Pătrunjel Emil. Az erdélyi származású, nem tudom, valahonnan a mőcvidékről vagy honnan volt, egész pontosan már nem tudom. De aránylag nem volt azért baj, egy-két ilyen

---

17 cofrag: zsaluzat (rom.)

18 szakasz (rom.)

káplár [próbálkozott]... Sőt, mondom, hogy közöttük is volt nagyon jó haver, jó barátságot alakítottunk ki.

- *Leszerelés után is tartottátok a kapcsolatot?*

- Valamennyire igen, de nem sokat; egy-két évig, mikor ünnep volt, egy-egy levelet küldtünk egymásnak.

- *Említetted, hogy valaki egy alkalommal beszaladt az erdőbe.*

- Igen, mert nem bírta... tehát mikor mentünk ilyen hadgyakorlatra, nem bírta ennek a 120-as aknavetőnek a placă de bază-t...

- *A talplemezét.*

- ...mert a 120-as aknavetőnek elég nagy van. Úgy tudom, hogy egy Bukarest megyei, roma nemzetiségű [fiú] volt, és jó kemény volt, de maga az adottsága miatt, hogy magasabb volt, volt annak a tengely... [A 120-as aknavetőt kétkerekű vontatókocsin, afféle taligán szállították. Az említett katona feladata az lehetett, hogy a kocsi mögött, gyaloglás közben kissé lehajolva tartsa a fegyver talplemezét – feltehetően azért, hogy a fegyver teljes súlya ne a kocsit húzó katonákra nehezedjen.] Hogy mondjam: ahogy hátulról kellett tartsa, hogy valamennyire irány[ítsa, mert] kettő húzta, de ha nem voltak összhangban... [nem tudták egyenletesen húzni a taligát]. A másik az, hogy le kellett hajoljon egy kicsit, s úgy, abban az iramban kellett meneteljen – ütemesen, lépésben menni. Nem bírta, és akkor elengedte... Ki is volt a keze cserepezve...¹⁹ S akkor odatettek engemet [hogy tartsam a talplemezt]. Az volt a szerencse... nem is az, hogy erősebb voltam, hanem az, hogy lennebb... Felállva, mivel nem vagyok magas, jól tudtam fogni [a talplemezt]. Akkor annyit cseszegették a végén [a másik katonát emiatt, hogy elszaladt, be az erdőbe]. El kellett menjünk utána, hogy megkeressük. De hát az nagy dolog volt. Aztán nem tudom, hogy hogy simult el, mert volt valami [befolyásos ismerőse], abban az időben még valami nagyobb szál odafent, mivelhogy bukaresti volt, és nem tudom, mit csináltak [de elsimították]. Nem emlékszem, hogy mennyire [mennyi időre], de azt tudom, hogy betették az áresztbe, tehát a fogdába.

---

19 Helyesen: cserepesedve.

Úgyhogy megúsza részben. S az a másik [vagyis az volt a súlyosbító körülmény], hogy fegyver volt nála [amikor elszaladt]. Jó, hogy nem adtak muníciót, csak ott a helyszínen majd, de így is, úgy is ez egy komoly [ügy volt], lehetett volna ebből katonai törvényszék is.

- *Valaki szökött meg az alakulattól?*

- Ez volt inkább egy ilyen kirívó eset, amiről én tudok. Ott azért nem lehetett erősen tudni. Szöktünk meg bálba, kimentünk – de már az akkor volt, mikor a *perióda* lejárt, mert azalatt nem lehetett. Annyira hullafáradtak [voltunk] mindennap. Tényleg sokban keringett az [közülünk], hogy nem bírja ki, meg minden: nagyon kemény volt. Nagyon-nagyon mostoha körülmények voltak az első hat hétben; aki kibírta, utána már csak könnyebb lett.

- *Volt, aki nem bírta ki?*

- Volt, akit elhelyeztek, aki egy kicsit gyengébb volt, de valahogy próbálták olyan helyre tenni, hogy [könnyebb dolga legyen]. Leszerelni nem hallottam, hogy leszereltek [volna valakit].

- *Hány alkalommal jöhettél haza?*

- Haza, azt hiszem, kétszer jártam a húsz hónap alatt.

- *Vettetek részt nagyobb hadgyakorlaton, mikor éjszakára is kinn maradtatok terepen?*

- Azért általában bementünk a laktanyába, s onnan mentünk csak ki. Így meneteltünk, de az is kemény volt, mert tényleg azért ütemesen [kellett gyalogolni], kellett tartani az ütemet, nem csak séta volt... Ott azért rengetegen lesérültek; akkor felülhettek valamire. Tehát azért azokat [akik valamilyen sérülést szenvedtek], nem próbálták erőszakolni [hogy továbbra is részt vegyenek a menetelésben].

- *Mesélj az augusztus 23-i ünnepségről, mikor nektek is részt kellett venni a felvonuláson.*

- Nem mi masíroztunk, hanem az egész országban emiatt nem szerelték le... [a leszerelés előtt álló katonákat]. Tehát senkit nem szereltek le. Azok, akik akkor rukkoltak be, mint mi, '83-ban, azok a

másik év augusztusáig ki kellett húzzák, hogy [az augusztus 23-i] ünnepségen tudjanak defilálni mindenhol – Bukarestben, Brassóban [...], már ahol egyáltalán tartották a nagy ünnepélyt...

– Valami más jut még eszedbe, ami érdekes lehet?

– Hát igen, volt egy eset, még az elején... nem, ez már utána volt, a hathetes előkiképzés után. Közel voltunk, ugye, a magyar határhoz, és néztük a tévében... néztük a szexfilmet. Akkor persze [ebből is lehetett volna nagyobb baj]: idegen csatorna [volt, amit néztünk, ezért a] kommunizmus[ban büntetés járt], minden – hát nem volt megengedett. A tiszt, aki őrségben volt – ofițer de servici pe regiment²⁰ – valamennyire [szűrő]próbaszerűen [ellenőrzésre indult és] látta, hogy világosság van [a hálónkban], tehát a tévé megy, és olyankor megy, amikor nincsen adás, román adás. Én pont készültem ki[menni], le voltam így derékig vetkezve egészen, és még egyik kolléga, román kolléga. Az ajtó ilyen gyengébb [anyagból volt], ilyen pefelé²¹ betétek voltak, három, s az alsó ki volt rúgva, vagy mi volt, hogy volt egy kicsi lik rajta. Valami jó volt a tévében, s néztük, de már mentünk ki; a vállunkon volt a törülköző, szappan a kézben... Néztük, hogy [egy] csizma megjelenik az ajtóban, hamar akkor, s nyissa. Mi pontosan közel voltunk az ajtóhoz, az ajtó hátánál – tehát ahogy ő benyitott, mi odakerültünk [az ajtó mögé]... Ő bejött, a tévé is bennebb volt – egy kicsit úgy a jobb sarok [felé], elől volt, de a belső sarokban. – Măi, soldați, șa ce vă uitați?²² – Nem azt mondta először, hogy szexfilmet [nézünk], hanem azt mondta, hogy más, idegen adót nézünk, s akkor utána, hogy még azt is... Csak a *perióda* után közvetlen [lehetett], de még tél volt, és körülbelül volt egy olyan tizenöt-húsz centis hó – nem volt éppen húsz, de tizenöt centis hó volt. Na, azt mondja: mindenki [úgy], ahogy van, kifelé. Nem számított, hogy mezítláb van, félig van felöltözve, egész csórén, pizzamában... De fogni a tévét! Nem is tudom, ki vitte – azért, mert mi már nem láttuk. Sőt, amikor már így kezdett [bejönni], mi szépen – nem vette észre – a hátánál kiosontunk. Hát féltünk, hogy csinál egy ilyen

---

20 A szó szerinti fordításban az ezred ügyeletes vagy szolgálatban levő tisztjét jelenti.

21 farostlemez (rom.)

22 Helyesen románul: „Măi, soldați, la ce vă uitați?” (Hé, katonák, mit néztek?)

ellenőrzést, hogy a létszámot [megnézze], minden, hogy belekerülünk csak, de nem voltunk ott, mi megúsztuk.

- *Mi lett a többiekkel?*

- Ott volt egy futballpálya. Amelyik mezítláb [ment ki], amelyik papucsban... amelyiknek szerencséje volt, az bakancsban volt. Háromszor meg kellett kerülnék a futballpályát. Az nem kicsi dolog.

- *Mit kellett csinálnotok az alapkiképzés alatt? Futottatok?*

- Igen, s tél is volt, ilyen latyakos idő, és ugye mondtam, hogy kellett ássunk árkokat. Hát éjjel felváltva keltünk fel, hogy vasalóval [szárítsuk az egyenruhánkat]. Tehát egyik az, hogy valamennyire kisúroltuk – először szárazon, majd vízzel vagy valami, és akkor kellett vasaljuk ahhoz, hogy másnapra száraz legyen.

- *Milyen volt a kaja?*

- A kaja... mondjam azt, hogy mivel bentlakásos voltam, mert ugye azelőtt is hogy internátusos voltam, hát én szokva voltam azért ezzel a mindenféle kajával. Hát volt olyan... úgy hívtuk, ghiveci²³ – avval s a tört paszullyal főleg –, hogy benne voltak azok az apró kis nyüvecskék. Hát már nem éltek szegények, de úgy jól látszott, és meg is volt főzve. De mondjam *aztot*, hogy aki tényleg finnyás volt, az futott a vécére vagy valami, de úgy próbáltuk kitenni [feltehetően a kukacokat a tányér szélére] és próbáltuk [megenni a többit]. Nem volt másképp rossz íze.

De azért voltak hiányosságok így ilyen szempontból. Viszont aztán később, mikor asztalos lettem, akkor már lett egy annyi előnyöm, hogyha kellett valamit csináljak a szakácsnak – volt egy szakácsnő és egy szakács –, akkor már mindjárt finomabb étel került. Emlékszem, annyi halat megettem – de finomat! –, hogy megcsömöröltem. Addig nem ettem halat, mert otthon a régi rendszerben nem volt. Úgyhogy voltak ilyen dolgok.

Igen, akkor ott hátul, amikor ugye ott voltunk az autóparkban s dolgoztunk a civil asztalossal [néha mi is főztünk] – a civil asztalos nem mindig volt benn, ugye. Hátul természetetek [ezt-azt]: volt fokhagyma,

volt krumpliföld – egy picike – ott a gépparknál, hátul. Olyan kajákat tudtunk összehozni, azt mondta a plutonier major, amelyik ott hátul a gépparkban volt a főnökünk, hogy amióta a gagyám²⁴ kétágú, azt mondja, ilyen finom [ételt nem ettem]. Én készítettem. Szerettem főzni, szeretek most is. És [kérdzte], hogy ilyen finomat hogy tudok megcsinálni. Hát ugye megvan a sorrend, hogy mit hogy kell csinálni.

– *Milyen kajákat főztél?*

– Hát a konyháról ha tudtunk egy kicsi húst szerezni... Apropó, volt egy [katona] arról a vidékről, ahol volt az incidens Vásárhelyen. Ibönyesti... vagy Ibönyest²⁵ mellett valahol... nem is az, hanem alsó- vagy felsőkőhéri. Nem tudom a nevit. Aztán le is szerelt, de akkor még én elsőéves voltam, s ő volt másodéves. Ő vágta a disznókat, és akkor ahogy vágta, persze a csizma szárába [a húst, amit szerezni tudott] egy kicsi zacskóban beletette, hátrahozta, a másik [katona] hozta a fokhagymát, hagymát szerelt bé, vagy a konyháról [tudtuk a hozzávalókat] kiegészíteni, minden...

Volt abban az időben, hogy nagy divat volt ez az égetett függönykarnis. Fenyőből [készült], le volt gyalulva, és akkor gázlámpával ahogy megégetted, akkor gyönyörűen azok a minták kijöttek... Hú, a tisztek hogy jöttek [hogy ilyet készítsünk nekik]! S akkor persze pénzt nem adhattak a katonának, de italom annyi volt... S ugye, ahogy volt az én szekrényem, akkor ott csinálhattak ellenőrzést. Meg volt is közben, hogy na, mi van benne, vagy mi nincs. De a civil asztalosnak [a szekrényén], ugye, azon lakat volt, s abban nem csinálhattak... S akkor megcseréltük, mintha az enyém [az övé] volna. Annyi italom nem volt abban az időben, a régi rendszerben [otthon sem], mint ott. Mindenféle. De ugye hozták is, [ha volt] egy kicsi maszek, valamiket legyalultam, megcsináltam. Főleg ez a függönykarnis, aránylag nem munka, s ő²⁶ is kivihette meg minden.

Akkor visszafelé... a civil asztalos ahogy közel lakott, kimentünk ilyen... egy láda volt, aminek volt az a nyele – mint régen a malteros

24 A gatya szó székelyföldi változata, nadrág jelentésben is használják.

25 A település neve románul Ibănești, magyarul Libánfalva.

26 A szövegből nem teljesen egyértelmű, hogy az asztalosról van-e szó, vagy esetleg a tisztról, aki a karnist megvásárolta.

láda. A fűrészport [abban] kivittük; egy kicsit az alján még hagyunk, egy annyit, hogy az üvegeket [amelyeket kinn szereztünk, még] takarja. Jó házi borok voltak [azon a környéken], minden, azokat oda beletettük, s jöhettünk bé, mert nem foglalkoztak az örök se. Megszokott dolog volt, hogy az asztalos kiviszi a fűrészport, meg visszajön. [...]

Úgy voltunk nyilvántartva, mint karbantartó szakemberek, és a raportra²⁷ sem kellett mindegyikre menjünk, csak a reggelire. Tehát egy kicsit lazább volt. [...] Amikor hátramentünk a gépparkba, csak ott kellett... [dolgozni].

Bálok voltak, magyar vidék van ott, négy-öt kilométerre, Diósd, s hát persze kimentünk. Úgy megrészegettünk a jó bortól, hogy kegyetlenül. Visszajöttem, s már nem is tudtam bémenni akkor hajnalban... Valahol hátul sikerült betámolyogni. Volt a kicsi gépház [...], ott áttettem egy asztalt [arra feküdtem fel], és ott egy picikét [próbáltam aludni]. Mivelhogy nem éreztem jól magamat. De ott hideg volt azért [az alváshoz]... Nem mentem reggel a raportra. Jött a locotenent major, aki volt a főnöke ott hátul az intervenciósoknak, s azt mondja: – Mäi, Kovács, mäi, tu unde ai fost?²⁸ – Aztán nem csinált semmit, mert el tudta intézni ő, mivelhogy külön reszort volt. De azt mondja: hogy nézel ki? Mondta nekem, mert rosszul voltam, de aztán nem csinált semmit, mert nagyon jó fej volt, s nem fegyverrel voltam – akkor így megúsztam.

Említettem az elején, hogy mepártoltam, s hogy a magyarok között volt az a másik Kovács, Nagyváradról. Ugye, én messze laktam, negyvennyolc órás eltávozást többet adtak annak, aki közel lakott. S akkor úgy volt, mintha unokatestvérem lett volna, tehát rokonság, s vele kimehettem. Akkor olyan jólesett, a nagyvárosban elvitt diszkóba, s nekem akkora nagy élmény volt, hogy elvitt. S otthon náluk [volt] kaja, mintha tényleg rokonok lettünk volna. Egy jó barátság kialakult.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

2024. december 1.

---

27 jelentéstétel, létszámenőrzés (rom.)

28 „Ej, te Kovács, te hol voltál?” (rom.)